

IWACT

IWACT'19
INTERNATIONAL
WEST ASIA CONGRESS
OF TOURISM RESEARCH
26th - 29th SEPTEMBER 2019
VAN - TURKEY

THE CONGRESS BOOK OF
PROCEEDINGS

EDITORS

Prof. Dr. Faruk ALAEDDİNOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Sedat ŞAHİN
Dr. Öğr. Üyesi Hacer ARSLAN KALAY
Dr. Öğr. Üyesi Songül ÖZER

ISBN: 978-605-7691-34-7

International West Asia
Congress of Tourism
Research

IWACT'19
INTERNATIONAL WEST ASIA
CONGRESS OF TOURISM RESEARCH
26th - 29th SEPTEMBER 2019
VAN - TURKEY

**THE CONGRESS BOOK OF
PROCEEDINGS**

Baskı Yılı: Aralık, 2019

ISBN:978-605-7691-34-7

Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım

Fetvane Sokak No: 29/A

Çanakkale - Türkiye

Tel: 0531 988 97 66

Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu

Van - Türkiye

Tel: +90 432 225 16 21 Fax: +90 432 25 16 20

e-mail: info@iwact.org web: www.iwact.org

INTERNATIONAL WEST ASIA CONGRESS OF TOURISM (IWACT'19) THE BOOK OF PROCEEDINGS

Editors

Prof. Dr. Faruk ALAEDDİNOĞLU
Dr.Öğr.Üyesi Sedat ŞAHİN
Dr.Öğr.Üyesi Hacer ARSLAN KALAY
Dr.Öğr.Üyesi Songül ÖZER

Cover Page Design

Dr. Öğr. Üyesi Sedat ŞAHİN

Baskı Yılı: Aralık 2019
ISBN: 978-605-7691-34-7
Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
Çanakkale, Türkiye
Tel: 0531 988 97 66

*Bu Kongre Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimi Tarafından STD-2019-8474 No 'lu Proje Kapsamında Desteklenmiştir.*

2019

CONGRESS COMMITTEE

Honorary Board

Mehmet Emin BİLMEZ *Van Governor*
Hamdullah ŞEVLİ *Rector of Van Yuzuncu Yil University*

Keynote Speaker

Professor Martin HAIGH *Oxford Brookes University, Emeritus Professor of Geography,
Department of Social Sciences*

Organising Committee

Chair of Organising Committee

Faruk ALAEDDİNOĞLU *Van Yuzuncu Yil University*

Members of Organising Committee

Burcu TURAN TORUN *Van Yuzuncu Yil University*
Emine CİHANGİR *Van Yuzuncu Yil University*
Hacer ARSLAN KALAY *Van Yuzuncu Yil University*
Mehmet ŞEREMET *Van Yuzuncu Yil University*
Sağbetullah MERİÇ *Van Yuzuncu Yil University*
Sedat ŞAHİN *Van Yuzuncu Yil University*
Songül ÖZER *Van Yuzuncu Yil University*

Social Media Specialist

Mohammed AL HADDAR *Van Yuzuncu Yil University*

Secretariat

Sedat ŞAHİN *Van Yuzuncu Yil University*
Asef SUBAŞI *Van Yuzuncu Yil University*
Serkan ROL *Van Yuzuncu Yil University*
Fehim BAŞTÜRK *Van Yuzuncu Yil University*

Congress Assistant (Postgraduate Students)

Avşin AYHAN KAYA *Van Yuzuncu Yil University*
Ezgi BAYRAM ÖZ *Van Yuzuncu Yil University*
Merve KOCABAŞ *Van Yuzuncu Yil University*
Beste Nisa ORHUN *Van Yuzuncu Yil University*
Sena Ayça ÖNALAN *Van Yuzuncu Yil University*
Yücel AYGÜN *Van Yuzuncu Yil University*
Melek Aytül ALPASLAN *Van Yuzuncu Yil University*
Sema ERKAN *Van Yuzuncu Yil University*
Sümeyya Şevi POLAT *Van Yuzuncu Yil University*

Congress Assistant (Undergraduate Students)

Ahmet ŐAHİNOĐLU
M. Huseyin ALTAN
Gul ONER
İkbal AVCI

Van Yuzuncu Yil University
Van Yuzuncu Yil University
Van Yuzuncu Yil University
Van Yuzuncu Yil University

SCIENTIFIC COMMITTEE

Abdullah TANRISEVDİ	Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye
Abdülmenaf TURAN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Ahmet AKTAŞ	Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Aija VAN DER STEİNA	University of Latvia, Latvia
Alan MARVELL	University of Gloucestershire, United Kingdom
Alastair M. MORRISON	Purdue University, USA
Ali ÖZÇAĞLAR	Ankara Üniversitesi, Türkiye
Ali YAYLI	Gazi Üniversitesi, Türkiye
Alp TİMUR	Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Alpaslan ALİAĞAOĞLU	Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
Annie CHEN	University of West London, İngiltere
Asım SALDAMLI	Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye
Aslı Özge ÖZGEN ÇİĞDEMLİ	Şırnak Üniversitesi, Türkiye
Atılhan NAKTİYOK	Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Atilla DURMUŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Ayşe Baş COLLİNS	Bilkent Üniversitesi, Türkiye
Azize TUNÇ HASSAN	Gazi Üniversitesi, Türkiye
Beykan ÇİZEL	Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Brian CHALKLEY	Plymouth University, United Kingdom
Burcu TURAN TORUN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Burak ARZOVA	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Cafer TOPALOĞLU	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye
Celil ÇAKICI	Mersin Üniversitesi, Türkiye
Cevdet AVCIKURT	Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
Çağdaş ERTAŞ	Şırnak Üniversitesi, Türkiye
Derman KÜÇÜKALTAN	Arel Üniversitesi, Türkiye
Ebru GÜNLÜ KÜÇÜKALTAN	Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Emine CİHANGİR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Eka DEVIDZE	European University, Georgia
Emma WHİTTLESEA	Plymouth University, United Kingdom
Emrah ÖZKUL	Kocaeli Üniversitesi, Türkiye
Erol DURAN	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Türkiye
Erdoğan KAYGIN	Kafkas Üniversitesi, Türkiye
Esra Güzel ERDOĞAN ULUHAN	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Faruk ALAEDDİNOĞLU	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Filiz ÇAKIR ZEYTİNOĞLU	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Fusun BAYKAL	Ege Üniversitesi, Türkiye
Fusun İSTANBULLU DİNÇER	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Gözde EMEKLİ	Ege Üniversitesi, Türkiye
Hacer ARSLAN KALAY	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
İclal ATTİLA	Marmara Üniversitesi, Türkiye

İhsan BULUT	Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
İsmail KIZILIRMAK	İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Jennifer HILL	University of West of the England, United Kingdom
Jose Antonio C. SANTOS	University of Algarve, Portugal
Kemal BİRDİR	Mersin Üniversitesi, Türkiye
Kemal KANTARCI	Alanya Üniversitesi, Türkiye
Kurtuluş KARAMUSTAFA	Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Kübra CİHANGİR ÇAMUR	Gazi Üniversitesi, Türkiye
Martin HAIGH	Oxford Brookes University, United Kingdom
Martin MOWFORTH	Plymouth University, United Kingdom
Mehmet SARIİŞİK	Sakarya Üniversitesi, Türkiye
Mehmet SOMUNCU	Ankara Üniversitesi, Türkiye
Mehmet ŞEREMET	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Mehmet ZAMAN	Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Mert UYDACI	Marmara Üniversitesi, Türkiye
Meryem AKOĞLAN KOZAK	Anadolu Üniversitesi, Türkiye
Meryem SAMIRKAŞ KOMŞU	Mersin Üniversitesi, Türkiye
Muharrem TUNA	Gazi Üniversitesi, Türkiye
Murat ÇUHADAR	Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Murat GÜMÜŞ	Batman Üniversitesi, Türkiye
Mustafa MUTLUER	Ege Üniversitesi, Türkiye
Necdet HACIOĞLU	Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
Neşe COŞKUN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Nuray TÜRKER	Karabük Üniversitesi, Türkiye
Nüzhet KAHRAMAN	İstanbul Ticaret Üniversitesi, Türkiye
Okan YAŞAR	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Türkiye
Oktay EMİR	Anadolu Üniversitesi, Türkiye
Orhan BATMAN	Sakarya Üniversitesi, Türkiye
Orhan İÇÖZ	Yaşar Üniversitesi, Türkiye
Ozan BAHAR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye
Ömer ÇOBAN	Batman Üniversitesi, Türkiye
Öznur BOZKURT	Düzce Üniversitesi, Türkiye
Rıdvan ERDOĞAN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Rıfki SINDIR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Robert GOVERS	University of Leuven, Belgium
Sağbetullah MERİÇ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Salih KUŞLUVAN	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye
Saliha KODAY	Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Sanem ŞEHRİBANOĞLU	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Sedat ÇELİK	Şırnak Üniversitesi, Türkiye
Serhat HARMAN	Batman Üniversitesi, Türkiye
Serkan DOĞANAY	Giresun Üniversitesi, Türkiye
Serkan UZUNOĞULLARI	University of Sunderland, United Kingdom
Sevcan YILDIZ	Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

Sevgi ÖZTÜRK
Sheela AGARWAL
Songül ÖZER
Suna DOĞANER
Şeref TÜR
Şirvan Şen DEMİR
Şule AYDIN
Ünsal BEKDEMİR
Warren EASTWOOD
Yüksel EKİNCİ
Zeki KODAY

Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Plymouth University, United Kingdom
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Marmara Üniversitesi, Türkiye
Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Nevşehir Üniversitesi, Türkiye
Giresun Üniversitesi, Türkiye
University of Birmingham, United Kingdom
University of Portsmouth, United Kingdom
Atatürk Üniversitesi, Türkiye

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE TOPLUM TEMELLİ TURİZM UYGULAMALARININ ÖNEMİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR İNCELEME

A CONCEPTUAL INVESTIGATION ON THE IMPORTANCE OF COMMUNITY- BASED TOURISM PRACTICES IN SUSTAINABLE TOURISM

Arş. Gör. Dr. Nurgül ÇALIŞKAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
nurgulcaliskan@nevsehir.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Şule ARDIÇ YETİŞ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
ardicsule@nevsehir.edu.tr

Öğr. Gör. Lutfullah Sadi TOPRAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
lutfullahsadioprak@yyu.edu.tr

ÖZET

Kitle turizminin olumsuz etkilerine bir çözüm yolu olarak ortaya çıkan sürdürülebilir turizm anlayışı ile turist memnuniyetinin sağlanmasının yanı sıra, turizmin ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel yapı üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ve turizm girişimlerinden elde edilen faydanın tüm paydaşlar arasında adil bir şekilde paylaşılması amaçlanmaktadır. Ancak, destinasyon paydaşları arasında yer alan yerel halkın elde ettiği faydalar, sürdürülebilir turizm gelişim sürecini etkileyecek en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Çünkü yerel halk, yaşamını sürdürdüğü destinasyonda turizm gelişiminin olumlu ve olumsuz etkilerinden en fazla etkilenen taraf olmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle sürdürülebilir turizmin uygulanmasında farklı yaklaşımlar ele alınmakta ve ardından yerel kalkınma ve sürdürülebilir turizmin bir aracı olarak toplum temelli turizm kavramının ilgili literatür dahilinde bir sentezi sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Toplum Temelli Yaklaşım, Yerel Halk.

ABSTRACT

With the perception of sustainable tourism which comes out as a solution to the negative impacts of mass tourism, as well as providing tourist satisfaction, it is aimed to reduce the negative effects of tourism on economic, environmental, social and cultural structure and to share the benefits obtained from tourism initiatives in a fair manner among all stakeholders. However, the benefits of the local community among the destination stakeholders are among the most important factors that can affect the sustainable tourism development process. Because, the most affected side by the positive and negative effects of tourism development in the destination is local community. In this context, firstly, different approaches to the implementation of sustainable tourism are discussed and then a synthesis of the concept of community-based tourism as a tool of local development and sustainable tourism is presented through the relevant literature.

Keywords: Sustainability, Community-Based Approach, Local Community.

1. GİRİŞ

Turizm sektörü, ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinde önemli bir rol oynamasına rağmen, enflasyon, düşük ücretli ve mevsimlik işlerde artış, ekonomik faydaların eşitsiz dağılımı, kaynakların aşırı kullanımı ve turistik destinasyonlarda yaşam maliyetlerinin artması gibi olumsuz durumlara da yol açabilmektedir (Wall ve Mathieson, 2006). Ayrıca, 1980'li yıllardan itibaren özellikle kitle turizminin kontrolsüz gelişimi ile birlikte turizmin doğal ve kültürel varlıklar ile toplumsal yapı üzerindeki artan olumsuz etkileri de turizmin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu durum ise özellikle gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerdeki turizm kaynaklarının yönetilmesinde, turizmin olumsuz ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin de dikkate alındığı bir anlayışın benimsenmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda, hem toplum hem de çevre üzerinde önemli etkilere sahip olan turizmin sürdürülebilir olması gerektiği konusunda artan farkındalık, destinasyonların sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde yönetilmesini gündeme getirmiştir.

Kitle turizminin olumsuz etkilerine bir çözüm yolu olarak ortaya çıkan sürdürülebilir turizm anlayışı ile turist memnuniyetinin sağlanmasının yanı sıra, destinasyonun ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel bütünlüğünü tehlikeye atmadan, destinasyonda faaliyet gösteren tüm paydaşların elde ettiği faydaların maksimize edilmesi amaçlanmaktadır (Goeldner ve Ritchie 2009). Ancak bu amacın, turizmden etkilenen paydaşların sürece aktif katılımı sağlanmadan başarıya ulaşması mümkün değildir. Özellikle, destinasyon paydaşları arasında yer alan yerel halkın turizmden elde ettiği faydalar ile turizmin sosyo-kültürel ve çevresel maliyetleri arasında kurulması gereken denge, sürdürülebilir turizm gelişim sürecini etkileyecek en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Çünkü yerel halk, yaşamını sürdürdüğü destinasyonda turizm gelişiminin olumlu ve olumsuz etkilerinden en fazla etkilenen taraf olmaktadır. Dolayısıyla, yerel halkın “mutlu bir ev sahibi” (Snaith ve Haley, 1999) olarak turizmin sürdürülebilirliğine destek vermesi için turizmden elde edilen toplam faydanın, turizmin yerel halk için ortaya çıkardığı toplam maliyetten büyük olması gerekmektedir (Ap, 1992; Andriotis ve Vaughan, 2003; Brida, Disegna ve Osti, 2011). Bu nedenle, yerel halkın hayata geçirilecek turizm politikası ve planlarının oluşturulma ve uygulama aşamalarına, toplum temelli turizm uygulamaları aracılığıyla etkin bir şekilde katılımının sağlanması, sürdürülebilir turizm gelişiminin başarısı için önem taşımaktadır.

En genel ifadeyle sürdürülebilirlik ve katılımcılık çerçevesinde açıklanmaya çalışılan toplum temelli turizm (TTT), turizmden elde edilen fayda ve maliyetlerin eşit ve adil olarak paylaşıldığı alternatif bir turizm yaklaşımını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle TTT, toplumsal katılımın öne çıkarıldığı, doğal ve yerel kaynakların sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalarak toplum yararına kullanıldığı bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım ile yerel halkın yaşadığı destinasyondaki turistik kaynakların, yerel halk yararına kullanılması sağlanarak, yerel ekonominin güçlendirilmesi, istihdam alanlarının genişletilmesi, sosyo-kültürel yapının korunması ve çevreye karşı sorumluluk hissini geliştirilmesi hedeflenmektedir (Choi ve Sırakaya, 2006; Salazar, 2012; Tasci, Semrad ve Yılmaz, 2013; Dodds, Ali ve Galaski, 2018). Toplum temelli turizm, sürdürülebilir turizmin başarısı için önem arz eden bir yaklaşım olmasına karşın, ulusal yazın incelendiğinde konuya yönelik sınırlı sayıda çalışmanın yapıldığı ve bu çalışmalarda ağırlıklı olarak TTT uygulamalarının yerel halk tarafından nasıl algılandığının belirlenmeye çalışıldığı tespit edilmiştir (Aydemir ve Kazoğlu, 2016; Karacaoğlu, Yolal ve Birdir, 2016; Karacaoğlu ve Birdir, 2018; Sarı Gök ve Ünüvar, 2019). Ancak, sürdürülebilir turizm anlayışı içerisinde TTT uygulamalarının yerine

ve önemine işaret eden bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, çalışma ile yerel kalkınma ve sürdürülebilir turizmin bir aracı olarak toplum temelli turizmin kavramsal olarak incelenmesi ve ilgili yazına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN KAVRAMSAL TEMELLERİ

Sürdürülebilirlik kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” adlı raporun yayımlanmasını takiben sürdürülebilir kalkınma ideolojisinden turizme aktarılmıştır (Saarinen, 2006: 1122). Rapora göre sürdürülebilir kalkınma “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye atmaksızın insanoğlunun mevcut kaynakları tüketmeden bugünkü ihtiyaçlarını karşılayabilmesi” olarak tanımlanmıştır (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987). Bu anlamda sürdürülebilir kalkınma anlayışının turizm sektöründeki izdüşümü olan sürdürülebilir turizm kavramı, “bugünkü turistlerin ve ziyaret edilen bölgelerin gereksinimini karşılarken, bu bölgelerin gelecek için de korunması ve fırsatların iyileştirilmesi” (Birleşmiş Milletler Çevre Programı, 2003) şeklinde tanımlanarak turizme kaynak olan çevrenin korunmasında anahtar bir kelime haline gelmiştir. Ancak, her ne kadar sürdürülebilirlik kavramı turizmde büyüme sınırlarına vurgu yaparak önemli bir akademik çalışma alanı haline gelse de sürdürülebilirliğin turizm alanındaki kavramsal temelleri ve uygulanma şekli belirsiz olarak kabul edilmektedir (Liu, 2003; Saarinen, 2015). Bu doğrultuda Saarinen (2006; 2014; 2015), turizmde sürdürülebilirliğin kavramsal temellerini kaynak temelli, faaliyet temelli ve toplum temelli olmak üzere üç yaklaşım çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır.

Tablo 1: Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımları

	Kaynak Temelli	Faaliyet Temelli	Toplum Temelli
Köken	Taşıma Kapasitesi Modeli	Turizm Alanları Yaşam Döngüsü (TALC)	Katılımcı Planlama
Yönelim	Fiziksel Çevre	Endüstri	Toplum
Büyüme Sınırı	Nesnel/Ölçülebilir	Göreceli/Değişken	Yapılandırılmış/Müzakere Edilmiş
Kaynak ve Sistem Görüşü	Statik	Dinamik	Dinamik/Statik
Zaman Ölçeği	Uzun	Anlık	Kısa

Kaynak: Saarinen, 2014:4

Kaynak Temelli Yaklaşım: Sürdürülebilir kalkınma anlayışının turizmdeki yansıması ilk olarak turizmin gelişmesi ve doğal kaynakların kullanımı arasındaki dengeye dikkat çeken kaynak temelli yaklaşım doğrultusunda olmuştur. Kaynak Tabanlı Görüş (KTG) kuramına dayanan bu yaklaşım, sürdürülebilir turizmin uygulanmasında sosyal/yeşil pazarlama uygulamaları ile özellikle fiziksel çevrede yer alan kaynak dinamiklerinin etkinleştirilmesinde öncü stratejik uygulamalardan biri olarak gösterilmektedir (Papatya vd., 2011). Yaklaşım ile turizm sektörünün sağlıklı gelişimi için turizmin çevresel etkilerinin dikkate alınarak kaynakların büyümeyi gelecekte de sürdürmeye imkan sağlayacak şekilde korunarak kullanılması esas alınmaktadır. Dolayısıyla kaynak temelli sürdürülebilir turizmin göstergeleri, kaynakların durumu ile kalkınmanın etkileri arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır

(Saarinen, 2006: 1127). Bu yaklaşım çerçevesinde turizm açısından sürdürülebilirliğin yerel ölçekte koruma-kullanma dengesi sorunsalına çözüm önerileri sunan taşıma kapasitesi çalışmaları üzerinden yürütülmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir (O'Reilly 1986; Inskeep, 1991; Butler, 1996; Hunter, 1997). Diğer bir ifadeyle, taşıma kapasitesi modeli sürdürülebilir turizmin uygulanmasını sağlayan bir araç olarak yorumlanmaktadır. Nitekim 1992 yılında Rio'da gerçekleştirilen ve sürdürülebilir kalkınmanın ilkelerinin belirlendiği Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda da taşıma kapasitesi modelinin çevrenin korunması ve sürdürülebilir turizm gelişimi için temel araçlardan biri olduğu belirtilmiştir. Ancak 1990'lı yılların sonunda taşıma kapasitesi modeline ilişkin görüşler, taşıma kapasitesinin belirli kriterlere sahip olmaması nedeniyle uygulamada gerekli rehberliği sağlayamadığı, sürdürülebilir turizm gelişiminin "sihirli bir sayı"ya indirildiği, turizmin bir destinasyondaki yalnızca fiziksel çevre üzerindeki etkilerini değerlendirdiği ve bu etkilerin ne kadarının turizmden kaynaklı ve kabul edilebilir olduğunun tespit edilmesinin güç olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir (Lindberg, McCool ve Stankey, 1997; Collins 1998; McCool ve Lime, 2001). Bu bağlamda, kaynak temelli yaklaşımda genel olarak ekonomi-çevre arasındaki dengeye odaklanılması sebebiyle sürdürülebilir turizmin ekolojik açıdan önem kazandığı ve sürdürülebilirliğin sosyal ve kültürel boyutlarının göz ardı edildiği ifade edilebilir.

Faaliyet Temelli Yaklaşım: Turizmin varlığının doğal ve kültürel mirasın korunmasına bağlı olması sürdürülebilirlik kavramını turizmin gelişmesi için önemli bir kavram haline getirmiştir. Ancak, turizmde gelişmenin sınırları bir destinasyonun sahip olduğu kaynaklara değil, bu kaynakların kullanılma kapasitesine bağlı olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kaynak temelli yaklaşım kaynak kullanımında fiziksel bir sınır olduğu görüşünü temel alırken, faaliyet temelli yaklaşım sürdürülebilir turizm gelişiminin sektörün ihtiyaç duyduğu kaynakları değiştirebilme kapasitesine bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle, faaliyet temelli yaklaşım çerçevesinde turizmin ekonomik bir faaliyet olarak gelişmesi üzerinde durulmakta ve bu yaklaşımın kaynak temelli yaklaşıma göre daha sektör odaklı olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yaklaşım ile temel olarak Butler (1980)'ün Turizm Alanları Yaşam Döngüsü (TALC) modeli benimsenmekte ve özellikle destinasyonun durgunluk evresinde, diğer bir ifadeyle büyüme sınırlarına ulaşıldığında çevre ve/veya ürünlerin değiştirilerek turizm gelişiminin sürdürülebileceği ifade edilmektedir. Böylece, farklı turistik ürünlerin veya faaliyetlerin turizm gelişimi için farklı kapasite ve sınırlara sahip olduğu varsayılmakta ve kaynak temelli yaklaşımda statik olarak değerlendirilen kaynaklar, bu yaklaşımda ihtiyaçlara bağlı olarak değişebilen dinamik bir özellik kazanmaktadır (Saarinen, 2006; 2014; 2015). Özetle, faaliyet temelli yaklaşımda ekonomik bir bakış açısıyla turizm gelişiminin sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağı ileri sürülmekte ve turizmin gelişimine ilişkin sınırlar ile mevcut kaynaklar arasındaki ilişki bu perspektiften değerlendirilmektedir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE TOPLUM TEMELLİ YAKLAŞIM: TOPLUM TEMELLİ TURİZM

Saarinen (2006:1129)'e göre bir destinasyonda turizm, faaliyet temelli yaklaşım çerçevesinde döngüsel olarak gelişmeye devam ederken (bu durum faaliyete dayalı sürdürülebilirlik sınırlarına henüz ulaşılmadığını göstermektedir), kaynak temelli yaklaşım çerçevesinde turizmin büyüme sınırları (taşıma kapasitesi) çoğu zaman aşılmış olabilmektedir. Bu durum, kaynak temelli ve faaliyet temelli sürdürülebilirlik uygulamaları arasındaki ilişkinin oldukça çelişkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, sürdürülebilirliğin bu ikili doğasının ortadan kaldırılabilmesi ve turizm sektöründe yer alan diğer paydaşlar ile kaynakların kullanımı

arasındaki muhtemel çatışmaların giderilebilmesi amacıyla çeşitli katılım süreçleri ve yönetim modelleri kullanılmış ve geliştirilmiştir. İlgili alan yazın incelendiğinde (Murphy, 1985; 1988; Jamal ve Getz, 1999; Timothy ve White, 1999; Choi ve Sırakaya, 2006) ise bu süreçlerin genel olarak, turizmin sürdürülebilir şekilde gelişebilmesi amacıyla turizmin büyüme sınırlarının belirlenmesinde katılım ve müzakerelere dayanan toplum temelli yaklaşıma atıfta bulunduğu dikkat çekmektedir.

Toplum temelli turizm (TTT) kavramının temeli, Murphy'nin 1985 yılında kaleme aldığı ve yerel katılımın önemine vurgu yaptığı "Turizm: Toplumsal Bir Yaklaşım" (Tourism: A Community Approach) adlı eserine dayanmaktadır. Murphy (1985), yukarıdan-aşağıya gelişen geleneksel turizm planlaması modeline bir alternatif olarak turizmin bir topluluk endüstrisi şeklinde ele alınması fikrini öne sürmüştür. Böylece, önerdiği modellerle turizm planlamasına yeni bir vizyon kazandırmanın yanı sıra turizmde sürdürülebilir gelişimin toplum temelli yaklaşımla olabileceğini ifade etmiştir (Ataman, 2010). Nitekim ilgili alan yazın incelendiğinde, sürdürülebilir turizm gelişimi çerçevesinde kaynak ve faaliyet temelli yaklaşımlar her ne kadar yerel halkın korunmasını ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesini teşvik etse de bu uygulamalarda paydaşlara yetki dağıtımını konusunda yukarıdan-aşağıya doğru bir yöntem izlenmesi işbirlikçi toplum katılımının önünde bir engel olarak görülmektedir (Goodwin ve Santilli, 2009; Sebele, 2010). Dolayısıyla araştırmacılar arasındaki ortak inanç, turizm gelişiminde toplumun karar alma süreçlerine aktif katılımı sağlanmadığı sürece, turizmin sürdürülebilir sonuçlar üretme ihtimalinin düşük olacağı yönündedir (Lea, 1988). Bu nedenle, diğer yaklaşımlarla benzer sürdürülebilirlik hedeflerini paylaşmakla birlikte toplum temelli turizm, sürdürülebilir turizm gelişiminde toplumun planlama ve yönetim süreçlerine katılımını aşağıdan-yukarıya doğru değiştirerek popüler hale gelmiştir (akt. Tasci, Semrad ve Yılmaz, 2013).

İlgili alan yazın incelendiğinde TTT'nin evrensel olarak kabul görmüş net bir tanımı bulunmamasına karşın (Trejos ve Matarrita-Cascante, 2010: 159), TTT'yi genel olarak yerel halkın ihtiyaç ve isteklerini karşılayan, diğer ekonomik faaliyetlere nazaran daha sürdürülebilir bir ekonomi sağlayan ve bunu yaparken yerel kültüre ve geleneklere zarar vermeyen (Nguyen, 2007: 42) alternatif bir turizm yaklaşımı olarak nitelendirmek mümkündür. Bu kapsamda, TTT özellikle kırsal alanlarda ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda ilerleme kaydetmek amacıyla çevrenin korunmasından, kültürlerarası farkındalığın ve bilincin oluşturulmasına kadar kesin yetkinin ev sahibi toplum üzerinde olduğu bir turizm yaklaşımı olarak kabul görmektedir (Lo, Ramayah ve Hui, 2014). Başka bir ifadeyle sürdürülebilirlik, sosyal eşitlik ve çevresel sorumluluk (Roseland, 2005) konularına vurgu yapan TTT, sürdürülebilir turizm gelişiminin planlanmasında ve yönetilmesindeki süreçlere tüm paydaşların, özellikle de ev sahibi toplumun geniş katılımını savunmaktadır. Böylece, yerel halkın katılımı ile etkin bir fayda paylaşımı sağlanarak, toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan güçlendirilmesi ve turizmin olumsuz etkilerinin azaltılması amaçlanmaktadır (Saarinen, 2006; Salazar, 2012; Dodds, Ali ve Galaski, 2018).

TTT başlangıçta az gelişmiş bölgeler için ekonomik bir gelişme aracı olarak kavramsallaştırıldığından, hedef aldığı topluluk daha çok kırsal ve az gelişmiş bölgelerde yaşayan yoksul bireyleri ve etnik azınlıkları içermektedir. Bu topluluklar mal ve hizmetlerin, geleneklerin şekillendirdiği köklü kalıplara uyan kaynakların kullanıldığı ve alışverişinin yapıldığı geleneksel, katılımcı veya tarımsal bir ekonomik sisteme sahiptir. Böylece topluluklarda toplumun çıkarları bireyden önce gelmektedir. Bu durum, TTT'nin uygulanması

için potansiyel bir avantaj olarak görülmektedir, çünkü toplum katılımı başarılı bir TTT uygulaması için bir gerekliliktir. Ancak, TTT yalnızca gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelere özgü bir yaklaşım olarak kabul edilmemektedir. Toplum katılımının, turizmin gelişimini desteklediğine olan inanç, TTT'nin kısmen gelişmiş ülkelerde de sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sağlayan önemli bir yaklaşım olarak benimsenmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan, gelişmiş veya az gelişmiş olsun her toplum, kendine özgü özelliklere ve paydaşlara sahip olduğundan, bütün toplumlara uygulanabilecek tek bir TTT modeli bulunmamaktadır (Tasci, Semrad ve Yılmaz, 2013: 11-12). Bu nedenle TTT'nin sürdürülebilir bir şekilde başarı olasılığını artırabilmek amacıyla araştırmacılar tarafından bir takım ilkeler öne sürülmüştür. Bu ilkeleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Mann, 2000; Suansri, 2003; Goodwin and Santilli, 2009; Boonratana, 2010; Tourism Concern, 2013):

- ✓ Turizm bölgedeki tek endüstri olmaktan ziyade tamamlayıcı bir endüstri olarak görülmelidir.
- ✓ Turizm gelişimi, planlama sürecinden yönetimine kadar yerel halkın katılımı ve onayı ile yürütülmelidir.
- ✓ Turizm girişimlerinden elde edilen kâr, topluluk üyeleri arasında adil bir şekilde paylaşılmalı ve gelirin bir kısmı topluma fayda sağlayan projeler için ayrılmalıdır.
- ✓ TTT uygulamaları bireysel amaçlardan ziyade toplumsal amaçlara hizmet etmelidir.
- ✓ Yerel halkın da katılımı sağlanarak çevrenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunulmalıdır.
- ✓ Sosyal yapıya saygı duyulmalı, toplumun geleneksel yaşam tarzı ve yerel kültürün korunması sağlanmalıdır.
- ✓ Tur operatörleri, kültürel ve çevresel maliyetleri en az düzeyde tutabilmek için mümkün olduğunca küçük turist gruplarıyla çalışmalıdır.
- ✓ Seyahat öncesi turistler ev sahibi toplumun sosyal ve kültürel normları hakkında bilgilendirilmeli, sorumlu davranışlar teşvik edilmelidir.
- ✓ Yerel halk gelenek ve kültürlerine uygun olmayan şekilde hareket etmeye zorlanmamalıdır.
- ✓ Turizm etkinliklerine katılmak istemeyen topluluklara anlayış gösterilmeli ve yerel halkın turizmi istememe hakkına saygı duyulmalıdır.

TTT sürdürülebilir turizm gelişimine, yerel halkın katılımını teşvik ederek onların yetenek, kapasite ve yönetim becerilerini çoğunlukla ortak turizm girişimleri yoluyla arttıran ve bu anlamda geleceğe yönelik toplumsal fayda yaratmayı amaçlayan bir modeldir (akt. Karacaoğlu, 2017: 52). Dolayısıyla TTT uygulamalarının etkili bir şekilde yürütülmesi sonucunda toplum için olası faydaları da beraberinde getireceği varsayılmaktadır. Bu doğrultuda, TTT'nin toplum için olası faydalarını ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan incelemek mümkündür (Tasci, Semrad ve Yılmaz, 2013: 16-17):

Ekonomik Faydaları:

- ✓ Yerel gelirin ve istihdamın artırılmasına katkıda bulunur.
- ✓ Yoksulluğun azaltılmasını sağlar.
- ✓ Yerel ekonominin iyileşmesine yardımcı olur.
- ✓ Altyapının gelişmesini sağlar.
- ✓ Mevcut ekonomik faaliyetlerle bütünleşerek sektörler arası bağlantıların geliştirilmesini ve sürdürülebilirliğini sağlar.

- ✓ Mevcut ürün ve hizmetlerin turistik ürün olarak pazarlanmasına olanak tanır.
- ✓ Ekonomik çeşitliliği sağlayarak dengeli ekonomik kalkınmaya katkıda bulunur.

Sosyo-Kültürel Faydaları:

- ✓ Turizm hizmetlerinin planlanması, üretilmesi, geliştirilmesi ve yönetimine ilişkin toplumsal kapasitenin ve becerilerin eğitim-öğretim faaliyetleri aracılığıyla artırılmasını sağlayarak insan sermayesini geliştirir.
- ✓ Katılımcı planlama sayesinde toplumun turizm gelişimi ve yönetim süreçlerine dâhil olması sosyal eşitliği, toplumun güçlenmesini ve iyi yönetişimi sağlar. Böylece, kırsal kesimden göçün azaltılmasına yardımcı olur.
- ✓ Altyapının gelişmesiyle birlikte yerel yaşam kalitesinin yükselmesine yardımcı olur.
- ✓ Doğal ve kültürel mirasın korunmasına yardımcı olur.
- ✓ Yerel topluluk ile turistler arasında kültür alışverişi sağlar.

Çevresel Faydaları:

- ✓ Doğal sermaye ortamlarının sürdürülebilir kullanımını ve geliştirilmesini sağlar.
- ✓ Doğal kaynakların korunmasını teşvik eder.
- ✓ Bir kaynağa bağımlı olmak yerine geniş bir kaynak yelpazesinin kullanılmasını sağlar.
- ✓ Ulusal ve yerel düzeyde çevre bilincin artmasına yardımcı olur.
- ✓ Çevre ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma arasındaki ilişkinin anlaşılmasını sağlar.

Yukarıda sıralanan faydalardan da anlaşılacağı üzere bir destinasyonda TTT gelişimi, yerel ekonomi, sosyo-kültürel yapı ve çevre üzerinde potansiyel birçok fayda sağlayabilmektedir. Ancak, TTT uygulamaları toplumun ihtiyaç ve yapısına uygun olarak planlanmaz, toplum üyeleri ile birlikte değerlendirilmez ve etkin bir şekilde yönetilmez ise TTT'nin toplum için istenmeyen maliyetler doğurması kaçınılmazdır (Asker vd., 2010: 7). Bu nedenle, sürdürülebilir turizm gelişiminin önemli bir aracı olarak TTT uygulamalarının, toplum üyelerinin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda belirlenmesine ve üyelerin uygulamaların tüm aşamalarına ilgi ve aktif katılım göstermesine azami dikkat edilmesi TTT'nin başarısı için önem arz etmektedir.

4. SONUÇ

1980'lerde kitle turizmine getirilen eleştiriler, turizm kaynaklarının yönetilmesinde, turizmin olumsuz ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin dikkate alındığı bir anlayışın benimsenmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda ortaya çıkan sürdürülebilir turizm anlayışı Saarinen (2006)'e göre zaman içerisinde kaynak, faaliyet ve toplum temelli olmak üzere üç farklı yaklaşım aracılığıyla uygulanmaya çalışılmıştır. Kaynak temelli yaklaşımda, sürdürülebilirliğin turizme kaynak olan fiziksel çevrenin korunması ile sağlanabileceği ileri sürülürken; faaliyet temelli yaklaşımda ekonomik bir bakış açısıyla sektörel gereksinimlerin karşılanmasının sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır. Ancak sürdürülebilirlik yalnızca fiziksel çevre ya da bir sektör ile değil, öncelikle doğal ve kültürel kaynakların gelecekte de insan ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde korunmasıyla bağlantılı olmalıdır (Saarinen, 2006). Bu nedenle, turizmin sürdürülebilirliğinin yalnızca çevresel ve

info@iwact.org

IWACT'19
INTERNATIONAL WEST ASIA CONGRESS OF TOURISM
RESEARCH
26 – 29 SEPT 2019
VAN - TURKEY

<http://iwact.org>

tioyo@yyu.edu.tr

sektörel gereksinimlere odaklanılarak başarılamayacağı gerçeği yerel toplumun ihtiyaç ve beklentilerine önem verilerek destinasyon içerisindeki tüm paydaşların işbirliği içerisinde hareket etmesi gerektiğini gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan toplum temelli yaklaşım, turizmin sürdürülebilirliğinde diğer yaklaşımlardan farklı olarak, doğal ve yerel kaynakların sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalarak toplum yararına kullanılması ve yerel toplumun turizmden daha adil bir fayda elde etmesi gerektiğini savunmaktadır.

TTT uygulamaları aracılığıyla turizm destinasyonundaki topluluğun turizm gelişiminin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine aktif olarak katılımının sağlanması hem kaynakların korunmasını teşvik etmekte, hem de turizmden elde edilen gelirlerin eşit ve adil bir şekilde paylaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu anlamda TTT ile sosyal eşitlik ve çevrenin korunması kavramlarına vurgu yapılarak sürdürülebilir turizm gelişimi için toplum katılımı teşvik edilmekte ve daha bütüncül bir anlayış benimsenmektedir. Bu bağlamda, toplum merkezli bir yapıya sahip olan TTT, temel olarak yerel toplulukların ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan güçlendirilmesine, doğal ve kültürel kaynakların korunmasına, paydaşlar arasındaki işbirliğinin geliştirilerek turist memnuniyetinin artırılmasına yardımcı olduğu ve tüm bunlar aracılığıyla sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanmasında önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Andriotis, K. ve Vaughan, R. D. (2003). Urban residents' attitudes toward tourism development: The case of Crete. *Journal of Travel Research*, 42(2), 172-185.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 19(4): 665-690.
- Asker, S., Boronyak, L., Carrard, N. ve Paddon, M. (2010). Effective community based tourism: a best practice manual. Australia: Sustainable Tourism Cooperative Research Centre.
- Aydemir, B. ve Kazoğlu, İ. H. (2016). Toplum temelli turizm: Yerel halk algılarını ölçmeye yönelik bir çalışma (Halfeti örneği). *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 19(35), 169-186.
- Ataman, Y. (2010). *Sürdürülebilir turizm bağlamında toplum temelli turizm: Dünyadaki uygulama örnekleri ve Türkiye*. Uzmanlık tezi. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Ankara.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2003). *Local agenda 21: The role of local authorities in sustainable tourism*. The International Council for Local Environmental Initiatives.
- Boonratana, R. (2010). Community-based tourism in Thailand: The need and justification for an operational definition. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 31(2), 280-289.
- Brida, J.G., Disegna, M. ve Osti, L. (2011). Residents' perceptions of tourism impacts and attitudes towards tourism policies in a small mountain community. *Benchmarking: An International Journal*, 18(3), 359-385.
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24(1), 5-12.
- Butler, R. W. (1996). The concept of carrying capacity for tourism destinations: Dead or merely buried?. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 2(3-4), 283-293.
- Choi, H. C. ve Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6): 1274-1289.
- Collins, A. (1998). Tourism development and natural capital. *Annals of Tourism Research*, 26(1), 98-109.
- Dodds, R., Ali, A. ve Galaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: Determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568.
- Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.
- Goeldner, R. C. ve Ritchie, J. R. B. (2009). *Tourism: principles, practices, philosophies*. Canada: John Wiley & Sons, Inc.
- Goodwin, H. ve Santilli, R. (2009). Community-based tourism: A success. *ICRT Occasional paper*, 11(1), 37.

- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of Tourism Research*, 24(4), 850-867.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Jamal, T. ve Getz, D. (1999). Community roundtables for tourism-related conflicts: The dialectics of consensus and process structures. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(3-4), 290-313.
- Karacaoğlu, S. (2017). *Yerel halkın toplum temelli turizm gelişimine ilişkin algı, tutum ve desteği: Misi köyü örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Karacaoğlu, S. ve Birdir, K. (2018). Sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik açıdan yerel halkın toplum temelli turizm gelişimine ilişkin algı, tutum ve desteği. *Journal of International Social Research*, 11(55), 1098-1111.
- Karacaoğlu, S., Yolal, M. ve Birdir, K. (2016). Toplum temelli turizm projelerinde katılım ve paylaşım: Misi köyü örneği. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 103-124.
- Lea, J. (1988). *Tourism development in the Third World*. London: Routledge.
- Lindberg, K., McCool, S. ve Stankey, G. (1997). Rethinking carrying capacity. *Annals of Tourism Research*, 24(2), 461-465.
- Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11, 459– 475.
- Lo, M., Ramayah, T. ve Hui, H. L., (2014). Rural communities perceptions and attitudes towards environment tourism development. *Journal of Sustainable Development*, 7(4), 84-94.
- Mann, M. (2000). *The community tourism guide: Exciting holidays for responsible travellers*, London: Earthscan Publications Ltd.
- McCool, S. F. ve Lime, D. W. (2001). Tourism carrying capacity: Tempting fantasy or useful reality?. *Journal of Sustainable Tourism*, 9(5), 372-388.
- Murphy, P. (1985). *Tourism: A community approach*, London: Methuen Inc..
- Murphy, P. E. (1988). Community driven tourism planning. *Tourism Management*, 9(2), 96-104.
- Nguyen, Q. (2007). *Putting community first: Tourism for development in Doi Village, Central Vietnam*. Unpublished Master Thesis, The University of Queensland Faculty of Social and Behavioural Sciences, Australia.
- O'Reilly, A. M. (1986). Tourism carrying capacity: Concept and issues. *Tourism Management*, 7(4), 254-258.
- Papatya, N., Papatya, G. ve Hamşioğlu, A. B. (2011). Sürdürülebilir çevre ve kaynak tabanlı turizm: Eğirdir bölgesine ilişkin bir değerlendirme eleştirel/yapıcı bir yaklaşım, 1.

Uluslararası IV. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu ve Göller Bölgesi Değerleri Çalıştayı, 'Turizmde Yeni Ufuklar' Bildiriler Kitabı, 221- 236, 1-4 Aralık.

- Roseland, M. (2005). *Towards sustainable communities: Resources for citizen and their governments*. Gabriola Island: New Society Publishers
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121-1140.
- Saarinen, J. (2014). Critical sustainability: Setting the limits to growth and responsibility in tourism. *Sustainability*, 6(1), 1-17.
- Saarinen, J. (2015). Conflicting limits to growth in sustainable tourism. *Current Issues in Tourism*, 18(10), 903-907.
- Salazar, N. B. (2012). Community-based cultural tourism: Issues, threats and opportunities. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(1), 9-22.
- Sarı Gök, H. ve Ünüvar, Ş. (2019). Destinasyon yönetiminde toplum temelli turizm: Burdur ve Isparta yöresinde bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1055-1073.
- Sebele, L. S. (2010). Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama rhino sanctuary trust, central district, Botswana. *Tourism Management*, 31(1), 136-146.
- Snaith, T. ve Haley, A. (1999). Residents' opinions of tourism development in the historic city of York, England. *Tourism Management*, 20(5), 595-603.
- Suansri, P. (2003). *Community based tourism handbook*. Thailand: Responsible Ecological Social Tour (REST).
- Tasci, A. D., Semrad, K. J. ve Yılmaz, S. S. (2013). Community based tourism: Finding the equilibrium in the COMCEC context. COMCEC Coordination Office.
- Timothy, D. J. ve White, K. (1999). Community-based ecotourism development on the periphery of Belize. *Current Issues in Tourism*, 2(2-3), 226-242.
- Trejos, B. ve Matarrita-Cascante, D. (2010). Theoretical Approximations to Community-based Tourism: Case Studies from Costa Rica. *E-Review of Tourism Research*, 8(6), 157-178.
- Wall, G. ve Mathieson, A. (2006). *Tourism: change, impacts, and opportunities*. Pearson Education.